

19. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.17–18]
20. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.26–29]
21. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.28]
22. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.58]
23. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.37]
24. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.45]
25. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.52]
26. <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004/>[Box 5, Folder 51, Seq.40]
27. en.wikipedia.org/wiki/International_Committee_of_the_Red_Cross
28. ru.wikipedia.org/wiki/Российский_Красный_Крест
29. uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_Червоного_Хреста_України
30. fr.wikipedia.org/wiki/Ordre_Teutonique
31. https://it.wikipedia.org/wiki/Cavalieri_Ospitalieri
32. <https://fr.wikipedia.org/wiki/Croix-de-féu>
33. http://fr.wikipedia.org/wiki/Ordre_de_Saint-Lazare_de_Jérusalem
34. <http://catholicexchange.com/an-introduction-who-are-the-melkite-greek-catholics>
35. en.wikipedia.org/wiki/Sacred_Military_Constantinian_Order_of_Saint_George
36. https://ru.wikipedia.org/wiki/Французская_социальная_партия
37. fr.wikipedia.org/wiki/Raoul_Follereau
38. fr.wikipedia.org/wiki/Charles_Maurras
39. <http://www.idref.fr/079498612>
40. en.wikipedia.org/wiki/Charles_Otzenberger-Detaille

Dzhura M. Z., teacher of the Department of Foreign Languages of Institute of Humanities and Social Sciences National University «Lviv Polytechnic» (Ukraine, Lviv), solomiyama@ukr.net

Yan Tokarzhevskyy–Karashevych as a knight of Christian orders

The author of the given article continues her research of the public and political activity of Yan Tokarzhevskyy–Karashevych (1885–1954) – a Ukrainian diplomat (1918–1921), a historian, a politician in emigration, a heraldist, an aristocrat with the title of Prince. In particular, the issue of Yan Tokarzhevskyy's membership in Christian knight orders is elucidated. It became known that the Prince was a knight of several orders, namely: the Teutonic Order, the Malta Order, the Order of Saint Lazarus, the Constantine Order of Saint George, as well as a member of honour of the organisation of order type «the League of Latin Unity». In the given article authentic documents are provided, which certify the Prince's membership in these orders. The documents written in French are translated by the author of the article and are presented for the first time. The author comes to a conclusion that Yan Tokarzhevskyy pursued a two-fold goal by his participation in the above-mentioned orders. On the one hand, by his presence among the aristocratic circles of Western Europe, Yan Tokarzhevskyy spread knowledge about Ukraine and the political conditions in it, and on the other hand, his far-reaching goal was to unite the aristocrats and the leaders of the right in Western Europe, and by creating one political net, to fight bolshevism.

Keywords: knight orders, Teutonic Order, Malta Order, Order of Saint Lazarus, Order of Saint George, organisation of order type «League of Latin Unity».

* * *

УДК 94(477):323.282

Бедик Я. П.,
студентка магістратури, історичний факультет,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
bedykyana@gmail.com

СТВОРЕННЯ СУДОВОЇ ТРИЙКИ ПРИ КОЛЕГІЇ ДПУ ТА ЇЇ ПОВНОВАЖЕННЯ У 1932–1933 РОКАХ

Розглядається історія створення репресивних органів – трійок, звертається увага на судову трійку при Колегії ДПУ. Аналізується процес розгортання владою репресій проти українського селянства. Здійснено аналітично-критичний аналіз зміни повноважень судової трійки при Колегії ДПУ у зв'язку з виходом Закону «Про п'ять колосків» та таємної Інструкції до нього. Висвітлюються основні завдання трійки під час Голодомору–геноциду. Доведено, що судовою трійкою при Колегії ДПУ була одним з напівлієвих репресивних органів.

Ключові слова: репресії, трійки, Голодомор, Закон «Про п'ять колосків», Колегія ДПУ.

Під час загостреної боротьби між громадянами у середині однієї країни, особливо, коли політичні лідери мають чіткий план винищення певної «непокірної нації», стає типовим виникнення каральної системи. Системи, яка притаманна лише тоталітарним державам, без натяку на демократичність та гуманність по відношенню до тих, хто будь-яким чином провинився. Особливе значення ці репресивні органи мали під час цілеспрямованої політики на винищення певної національної групи, як це було у 1932–1933 роках. Питання діяльності судової трійки при Колегії ДПУ під час Голодомору частково знайшло відображення в працях окремих дослідників. Зокрема, Д. Веденєєв [1] досліджував тему створення позасудових органів. В. Кривоніс [2], В. Даниленко [3] та Л. Місінкевич [4] зосередили свою увагу на повноваженнях судових органів. Проте, в зазначених дослідженнях відсутня цілісна картина, яка б дозволила оцінити роль судової трійки при Колегії ДПУ в здійсненні геноциду українського народу.

Завданням даної статті є дослідження історії створення судової трійки при Колегії ДПУ та її основних повноважень у 1932–1933 роках.

Репресивні органи починали свою дію ще до створення СРСР, а з часом лише удосконалювались. Основним джерелом права була не Конституція, а рішення Центрального Комітету ВКП(б). Нормативно-правовою базою функціонування виконавчих органів (у тому числі репресивних) були численні партійні постанови та підзаконні акти, що не тільки суперечили, а й відкидали конституційні норми. Карально-репресивні органи у своїй «правозастосувальній діяльності» керувались численними відомчими оперативними наказами, розпорядженнями та циркулярами наркомату внутрішніх справ, що передбачали велику розмаїтість засобів захисту системи – від вислання «соціально-небезпечних елементів» до вищої міри соціального захисту (розстрілу) включно [5, с. 399].

Крім партійних постанов репресивні органи користувались ще одним документом, який закріплював ряд повноважень: Кримінальним Кодексом УСРР. Новий кодекс було затверджено постановою ВУЦВК 8 червня 1927 року і введено в дію з 1 липня того ж року. За допомогою цих законів посилювалась роль репресивно-каральних органів [4, с. 8]. Даний Кримінальний Кодекс діяв понад тридцять років, звичайно з доповненнями та поправками, але основної злочинної статті 54 відмінено так і не було.

Звичайною в період 30–х років ХХ століття стає поява позасудових органів, які мали на меті загострити боротьбу всередині суспільства та повністю змінити існуючу суспільно-економічну систему. Ці органи створювались для пришвидшення дії репресивного механізму СРСР. У той період масові репресії виступили знаряддям забезпечення форсованої модернізації країни, у процесі якої не було місця гуманізму у ставленні до окремої людини, химерними виглядали права людини, гарантовані «сталінською Конституцією» [1].

Не судові державні органи, які мали право виносити вироки в кримінальних справах і навіть використовувати репресії – це і є ті самі позасудові трійки. Їх використовували тоді, коли потрібно було в найкоротші строки висилити, ув'язнити чи розстріляти. Звичайно,

що ніякого розслідування чи висунення звинувачень не було, проблему вирішували за лічені хвилини: без суду і слідства. Розстріл виконувався відразу ж, адже оперативність – основний обов'язок цих органів. Такі повноваження і мала трійка при Колегії ДПУ УСРР.

Для того, щоб повною мірою забрати в українських селян зерно, як того вимагали плани хлібзаготівель, репресивна політика центру посилилась. За рішенням політбюро ЦК ВКП(б) 5 жовтня 1929 року була прийнята директива, яка надавала особливі повноваження ОДПУ та НКЮсту для вжиття рішучих заходів (аж до розстрілу) проти куркулів, які організують терористичні напади на радянських і партійних працівників та інші контрреволюційні виступи. Як правило, вони проводились через судові органи, але коли вимагалась особлива оперативність, здійснювали через ОДПУ [4, с. 9].

З такою метою 29 жовтня 1929 року і 8 квітня 1931 року було видано циркуляри ОДПУ, які закріплювали створення трійки у центральному апараті ОДПУ. Ці органи займались попереднім розглядом закінчених слідчих справ, що надходили до Судової колегії ОДПУ або Особливої наради при ОДПУ. Судова трійка при Колегії ДПУ УСРР діяла з 1930 року до 1934 року. Спочатку вона мала право застосовувати адміністративну висилку та ув'язнення у виправно-трудових таборах [1]. Згодом кількість повноважень збільшилась: чим більше влада намагалась знищити українських селян – тим жорстокіші ставали покарання, винесені трійкою, вони вже не обмежувались просто виселенням чи в'язницею.

Задля більшої ефективності репресивної машини на місцях було вирішено створити подібні трійки, які б миттєво розправляли з спротивом селян розкуркуленню. До того зв'язок між містом і селом був одностороннім: селяни приїжджали у міста підзаробити. Зовсім інша ситуація склалася після введення коренізації, яка в УСРР мала вигляд українізації. Погляди освіченого населення міста стали прикуті до проблем українського села, яке вважалось досить міцною силою протистояння центру, міцною, але не централізованою. Для виявлення спроб зімкнутися так званої контрреволюції міста і села ДПУ мобілізувало свої зусилля. Необхідно було не допустити, щоб правда із села і відповідні настрої перекинулись у робітничі маси. Мережу інформаторів належало очистити від безініціативних осіб, поповнити за напрямками роботи. Виявлення двійників, дезінформаторів, зрадників віддали на розправу трійки ДПУ УСРР [3, с. 104]. Створення таких трійок відбулось відповідно до постанови Президії ЦВК СРСР від 3 лютого 1930 року і наказу ОДПУ від 2 лютого 1930 року. Вони склались з місцевих партійних і прокурорських органів та працівників ОДПУ. Таким чином повноважні представники ОДПУ в краях, областях отримали право позасудового розгляду справ. А для безпосереднього проведення розкуркулення та масової депортації селянства було організовано також оперативні трійки. В УСРР їх діяльність регламентував наказ ДПУ УСРР від 7 лютого 1930 року. Взагалі під поняттям трійка розуміється сукупність позасудових органів у СРСР (колегії ДПУ, особливі наради, особливі комісії, «двійки» тощо) [1].

Як наголошує Рафаель Лемкін, винищення українства відбувалось в чотирьох напрямках: ліквідація

церкви, репресії проти інтелігенції, фрагментація українського народу шляхом поселення в Україні чужинців і, звичайно ж, виморювання голодом хліборобів [6, с. 38–41]. Для боротьби з повстаннями українських селян Сталін вирішив встановити високий план хлібзаготівель, щоб в українців не було сил боротись з комуністичною владою. В резолюції III Всеукраїнської партконференції «Про підсумки весняної засівної кампанії про хлібзаготівельну та збиральну кампанії і завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів», затвердженій 9 липня 1932 року, встановлювався план хлібзаготівель для України. В даному документі вказується, що конференція приймає до безумовного виконання в кількості 356 млн. пудів зерна. При цьому, самі ж учасники партконференції розуміли, що Україна може і не здати стільки хліба, адже ще в кінці 1931 року вже були території, які страждали від голоду. У самому тексті резолюції наголошується, що зерно потрібно здати «не зважаючи на недосів зернових і на ряд інших труднощів» [7, арк. 5зв], тобто партійне керівництво було чудово ознайомлене з тяжкою ситуацією.

Ще з червня 1932 року керівники партії розуміли, що через значно завищений план хлібзаготівель, селяни намагатимуться врятувати себе і свої сім'ї. Результатом добре продуманого злочинного плану стала постанова ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» від 7 серпня 1932 року [8, с. 282]. Розстріл з конфіскацією майна – ось, що чекало українських селян, без застосування амністії. Держава викачувала з села хліб, сподіваючись на те, що колгоспники прогуються з присадибних ділянок.

13 вересня 1932 року була видана таємна Інструкція Верховного суду СРСР, прокурора Верховного суду СРСР і ОДПУ про застосування постанови. Складався цей документ з п'яти розділів. В першому з них державною власністю оголошується: промисловість, вантажі на залізничному та річковому транспорті, майно колгоспів, радгоспів та кооперативів, державних торгових організацій. Відповідно до другого розділу розстрілом карали за організацію заходів спрямованих на пошкодження державної власності (підпали, псування майна); за розкрадання інвентарю; за витрату державних коштів; за спекуляції тощо. Особливими є пункти 5 і 6 розділу 2: куркулі (більшість селян за радянськими мірками) карались розстрілом за розкрадання колгоспної власності, а от робітники – ув'язненням на 10 років. Розділ 3 дає уявлення про розподіл повноважень між судовими органами та ОГПУ, яке повинно розглядати справи, що стосуються масових виступів, терористичних актів та будь-яких акцій з великою кількістю учасників. Особливістю інструкції по виконанню «Закону про п'ять колосків» є те, що Постанова від 7 серпня мала право зворотної дії, що описано у розділі 4. У повноваження сільських громадських і колгоспних судів лишались тепер лише злочини спрямовані проти одноосібників та недержавної власності колгоспників, інші ж справи відходили до судів вищої інстанції. Розділ 5 затверджував термін винесення вироку: 15 днів, а при наявності великої кількості учасників – 30 [9, арк. 2–3].

Інструкція щодо застосування «Закону про п'ять колосків» була затверджена 16 вересня 1932 року на засіданні політбюро ЦК ВКП(б). Протокол відправили членам ВКП(б) та заступнику голови ОДПУ СРСР В. А. Балицькому. Цей документ підписав особисто Й. Сталін, наголошувалось на обов'язковості виконання Інструкції стосовно постанови від 7 серпня 1932 року керівниками й оперативними співробітниками ДПУ [10, арк. 1]. Репресивні органи повинні стати активнішими у боротьбі проти селянства. Відбулась легітимізація знищення українців, чіткий план дій, значну роль в якому відіграло ДПУ, в тому числі і судова трійка при Колегії, яка відразу почала свою роботу. Саме «Закон про п'ять колосків» та Інструкція його реалізації і є ключовим моментом, коли позасудові органи розпочали свою масштабну роботу.

Антизаконність постанови ЦВК і РНК від 7 серпня полягала в тому, що вона перебрала на себе функції та ознаки кримінального закону, визначивши міру покарання – розстріл або ув'язнення до 10 років з конфіскацією майна. Репресивні органи почали діяти на повну силу. Саме видання Постанови «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» стало ключовою точкою діяльності судової трійки при Колегії ДПУ в 1932–1933 роках.

Найчастіше у повноваження судової трійки входили справи, що стосувались зриву хлібозаготівель, організації жіночих «волинко», людожерства, контрреволюційної антирадянської агітації та участь у повстанських угрупованнях, в основному ці розслідування мали певне політичне забарвлення. Була чітко сформована мета у таких репресивних органів: будь-якою ціною знищити спроби спротиву комуністичному режиму.

Особливе місце займали справи, що стосувались контрреволюційної діяльності. Ще у Кримінальному Кодексі УСРР 1922 року було 12 статей, які передбачали застосування вищої міри покарання – розстрілу. 8 червня 1927 року ВУЦВК затвердив новий, дещо змінений, КК УСРР, в якому містились положення, спрямовані на посилення репресивних функцій з боку держави, вислання соціально небезпечних осіб, у тому числі тих, хто не вчинив контрреволюційного злочину. Визнання контрреволюційних злочинів відображено у першому розділі ст. 54, де зазначалося: «Контрреволюційною вважається всяка дія, спрямована на повалення, підрив або послаблення влади робітничо-селянських Рад і обраних ними на підставі Конституції Союзу РСР і Конституцій союзних республік робітничо-селянських урядів Союзу РСР, союзних і автономних республік, або на підрив чи послаблення зовнішньої безпеки Союзу РСР і основних господарських, політичних та національних здобутків пролетарської революції...» Кількість злочинів, що передбачали смертну кару, зросла до 45 порівняно з 36, які були у Кодексі 1922 року [4, с. 8].

Крім контрреволюційної діяльності судова трійка при Колегії ДПУ часто висувала звинувачення у зриві хлібозаготівель. Органи ДПУ повинні були довести, що саботаж посівної і хлібозаготівельної кампаній є не природною реакцією селян на намагання держави вилучити всю вироблену ними продукцію,

а організованою акцією контрреволюціонерів. Таку ідею висунув Каганович. 5 листопада, перед поїздкою в кубанські станиці, він писав Сталіну з Краснодара: «Головне завдання тут тепер – це зламати саботаж, без сумніву, організований і керований і єдиного центру» [11, с. 296].

Судова трійка при Колегії ДПУ займалась також розслідуванням справ людоїдів. В селах перебували уповноважені районних відділів ДПУ, які разом з місцевими органами влади виявляли факти канібалізму. Слідчі проводили обшук і допит, судова трійка при Колегії визначала міру покарання: розстріл чи ув'язнення [2, с. 606]. Все ж більшість подібних справ вирішували на місцях (в основному в областях).

Судова трійка при Колегії ДПУ вела розслідування злочинів, які мали відношення до різних відділів ДПУ: секретно-політичного, оперативного, економічного та транспортного. Лише протягом грудня 1932 року до вищої міри соціального захисту – розстрілу – було засуджено 97 осіб, з яких 39 – звинувачені економічним відділом, 36 – оперативним, 15 – секретно-політичним та 7 – транспортним. Загалом на них заведено 55 справ. Крім цього на 30 грудня 1932 р. Колегією ДПУ не розглянуто 101 справа на 167 осіб (78 звинувачених оперативним відділом, 46 – економічним, 23 – секретно-політичним, 20 – транспортним) [12, арк. 74]. Тобто, значній кількості осіб висували звинувачення економічний або оперативний відділи, які займались питаннями хлібозаготівель.

Отже, вже з літа 1932 року відбулась кардинальна зміна функціональних обов'язків судових органів: з установ, які захищають законні права громадян, вони перетворились в карально-репресивні інституції. Після видання таємної Інструкції про застосування постанови від 7 серпня судова трійка при Колегії ДПУ мала право приговорити не лише до виселення з території УСРР, а й навіть до найвищої міри соціального захисту – розстрілу. Ці позасудові органи займались справами, що стосувались організації повстань, контрреволюційної агітації, зриву хлібозаготівель, канібалізму тощо. Проаналізувавши частину документів, в яких вказано кількість засуджених осіб, можна прийти до висновку, що трійка при Колегії ДПУ була одним з найвпливовіших репресивних механізмів, які мали на меті знищити українське селянство. Зараз багато подібних довідок лишаються все ще не опубліковані та не опрацьовані істориками.

Список використаних джерел

1. Веденєєв Д. В. Задзеркалля історії: нариси минулого спеціальних служб / Дмитро Веденєєв; Український ін-т військової історії. – Київ: К.І.С., 2008. – С.218–230.
2. Кривоніс В. М. Діяльність органів юстиції та «правопорядку» в 1932–1933 рр. // Голод 1932–1933 років в Україні: причини та наслідки / С. І. Білокінь, О. М. Веселова, Т. В. Вронська, О. І. Ганжа, В. В. Головка та ін.; Відп. ред. В. М. Литвин. – Київ: Наукова думка, 2003. – С.598–606.
3. Даниленко В. М. Відображення Голодомору 1932–1933 років в Україні у матеріалах радянських спецслужб // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. [Київ, 15 листопада 2002 р.]. – Київ, 2003. – С.99–106.
4. Місінкевич Л. Л. Законодавчі засади репресивної політики радянської влади в Україні в 20–30-ті рр. ХХ століття // Університетські наукові записки. – 2013. – №1 (45). – С.5–13.
5. Шуйський І. Використання радянськими репресивними органами методів морального та фізичного впливу на громадян

у процесі розслідування політичних справ у 30-ті роки ХХ ст. // *Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції*. [Київ, 25 листопада 2000 р.]. – Київ – Нью-Йорк, 2003. – С.398–408.

6. Лемкін Р. Радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / Редактор Роман Сербин, упорядник Олеся Стасюк. – К.: Майстерня книги, 2009. – 207 с.

7. З резолюції за доповіддю генерального секретаря ЦК КП(б) У С. Косіора «Про підсумки весняної засівної кампанії, про хлібозаготівельну та збиральну кампанії і завдання організаційно-господарського зміцнення колгоспів». – Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.383.

8. Постанова ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації й зміцнення громадської (соціалістичної) власності». Голодомор 1932–1933 років в Україні: документи і матеріали / НАНУ, Ін-т історії України; Міжнародний благодійний Фонд «Україна 3000»; упорядник Р. Пиріг; [ред. кол.: В. А. Смолій, Г. В. Боряк, С. В. Кульчицький та ін.]. – Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. – С.282–283.

9. Інструкція із застосування постанови ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперацій та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності. – Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф.16 – Спр.3.

10. Витяг з протоколу №116 засідання політбюро ЦК ВКП(б) від 16.09.1932 р. – ГДА СБУ. – Ф.16. – Оп.25. – Спр.3.

11. Кульчицький С. В. Голодомор 1932–1933 рр. як геноцид: труднощі усвідомлення / Станіслав Кульчицький. – Київ: Наш час, 2007. – 422 с.

12. Довідки про кількість осіб, засуджених трійкою при Колегії ДПУ УСРР до розстрілу за період з 1 по 30 грудня 1932 р. – ГДА СБУ. – Ф.42. – Спр.9.

References

1. Viedenieiev D. V. Zadzerkallia istorii: narysy mynuloho spetsialnykh sluzhb // *Dmytro Viedenieiev; Ukrainyski in-t voiennoi istorii*. – Kyiv: K.I.S., 2008. – S.218–230.

2. Kryvonis V. M. Dіalnist orhaniv yustytysii ta «pravoporядku» v 1932–1933 rr. // *Holod 1932–1933 rokiv v Ukraini: prychny ta naslidky* / S. I. Bilokin, O. M. Veselova, T. V. Vronska, O. I. Hanzha, V. V. Holovko ta in.; Vidp. red. V. M. Lytvyn. – Kyiv: Naukova dumka, 2003. – S.598–606.

3. Danylenko V. M. Vidobrazhennia Holodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraini u materialakh radianskykh spetssluzhb // *Materialy Vseukrainskoi naukovoї konferentsii*. [Kyiv, 15 lystopada 2002 r.]. – Kyiv, 2003. – S.99–106.

4. Misinkevych L. L. Zakonodavchi zasady represyvnoi polityky radianskoї vlady v Ukraini v 20–30-ti rr. XX stolittia // *Univertsytetski naukovi zapysky*. – 2013. – №1 (45). – S.5–13.

5. Shuiskyi I. Vykorystannia radianskykh represyvnykh orhanamy metodiv moralnoho ta fizychnoho vplyvu na hromadian u protsesi rozsliduvannia politychnykh sprav u 30-ti roky XX st. // *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii*. [Kyiv, 25 lystopada 2000 r.]. – Kyiv – Niu-Iork, 2003. – S.398–408.

6. Lemkin R. Radianskyi henotsyd v Ukraini (stattia 28 movamy) / Redaktor Roman Serbyn, uporiadnyk Olesia Stasiuk. – K.: Maisternia knyhy, 2009. – 207 s.

7. Z rezoliutsii za dopoviddu heneralnoho sekretaria TsK KP(b) U S. Kosiora «Pro pidsumky vesnianoi zasivnoi kampanii, pro khlibozahotivelnu ta zbyralnu kampanii i zavdannia orhanizatsiino-hospodarskoho zmitsnennia kolhospiv». – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh ob'iednan Ukrainy. – F.1. – Op.1. – Spr.383.

8. Postanova TsVK i RNKSRSR «Pro okhoronu maina derzhavnykh pidpriemstv, kolhospiv ta kooperatsii i zmitsnennia hromadskoi (sotsialistychnoi) vlasnosti». Holodomor 1932–1933 rokiv v Ukraini: dokumenty i materialy / NANU, In-t istorii Ukrainy; Mizhnarodnyi blahodiinyi Fond «Ukraina 3000»; uporiadnyk R. Pyrih; [red. kol.: V. A. Smolii, H. V. Boriak, S. V. Kulchytskyi ta in.]. – Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2007. – S.282–283.

9. Instruksii iz zastosuvannia postanovy TsVK i RNK SRSR vid 7 serpnia 1932 r. pro okhoronu maina derzhavnykh pidpriemstv, kolhospiv ta kooperatsii ta zmitsnennia suspilnoi (sotsialistychnoi) vlasnosti. – Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). – F.16 – Spr.3.

10. Vytiah z protokolu №116 zasidannia politbiuro TsK VKP(b) vid 16.09.1932 r. – HDA SBU. – F.16. – Op.25. – Spr.3.

11. Kulchytskyi S. V. Holodomor 1932–1933 rr. yak henotsydy: trudnoshchi usvidomlennia / Stanislav Kulchytskyi. – Kyiv: Nash chas, 2007. – 422 s.

12. Dovidky pro kilkist osob, zasudzhenykh triiokoi pry Kolehii DPU USRR do rozstrilu za period z 1 po 30 hrudnia 1932 r. – HDA SBU. – F.42. – Spr.9.

Bedyk Ya. P., Student of Master, Faculty of History, Kyiv National University of Taras Shevchenko (Ukraine, Kyiv), bedykya@gmail.com

Create the Court Troika at the SPA Collegium and its powers in 1932–1933

The text deals with the history of repressive authorities' creation –the troika; great attention was dedicated to the Court Troika at the SPA Collegium. The process of governmental repression deploying against Ukrainian peasantry was analyzed. Also were made analytical and critical analysis of authorities' changes of Court Troika at the SPA Collegium because of «The Law About five ears» release and secret instructions to it. The main tasks of Troika during famine-genocide were disclosed. It was proved that Court Troika at the SPA Collegium was one of the most influential repressive authorities.

Keywords: repressions, Troika, Holodomor, «The Law About five ears», SPA Collegium.

* * *

УДК 94(477)

Жолоб М. П.,

кандидат історичних наук, асистент кафедри історії та археології слов'ян факультету історичної освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), kafedra_slovjan@ukr.net

СПРАВА «ПОЛЬСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ» ТА РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ПОЛЯКІВ УКРАЇНИ УПРОДОВЖ 1930-Х РОКІВ

Досліджено репресії більшовицького режиму проти поляків України упродовж 1930-х рр., підґрунтям для розгортання яких слугували матеріали сфабрикованої справи «Польської організації військової» («ПОВ»). Визначено основні етапи слідства у названій справі та охарактеризовано регіональні особливості її розробки.

Ключові слова: Польська організація військова, поляки, репресії.

В 1930-і рр. репресії стали важливим елементом функціонування більшовицької тоталітарної системи, без якого вона була неспроможна існувати. Найхарактернішими проявами злочинних дій режиму в цей час стало викриття в суспільстві внутрішніх «ворогів». Найчастіше ними ставали представники національних меншин. До цієї когорти потрапило майже півмільйонне польське населення УСРР/УРСР.

Мета статті – дослідити репресії більшовицького режиму щодо поляків України упродовж 1930-х рр., звинувачення проти яких були сфабриковані у справі «Польської організації військової».

Проблема політичних репресій щодо польського населення в Україні здобула в українській історіографії ґрунтовне висвітлення [1–8], чимало зусиль доклали учені для з'ясування механізмів фабрикування так званого керівного ядра «Польської організації військової» та деяких її філій, розкриття трагічних доль здебільшого знаних та впливових у суспільстві людей.

На тлі драматичних подій Голодомору 1932–1933 рр. ГПУ–НКВС сфабрикували справу так званої «Польської Організації Військової» («ПОВ»), запозичивши назву у реальної організації часів Першої світової війни, що припинила свою діяльність у 1921–1922 рр. Мозаїчна картина «митців» з НКВС мала окремі реальні